

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, dne 25. novembra 1938.

Stanovstveniki zoper demokracijo

Dne 12. t. m. je pisal »Slovenski delavec« pod naslovom »Naš pokret gre z narodom« takole:

Mi ne gremo s strankami, mi gremo z narodom. Po našem gledanju je strankarsko politično in parlamentarno življenje v sodobnem življenju narodov otrok liberalizma. Mi smo pa vstali k življenju vprav kot odpor proti razkrajajočemu liberalizmu. Njegov nasprotnik smo! Z mnogimi sorodnimi pojavi v sodobnem svetu vzporedno delamo na njegovi zrušitvi. **Rušimo njegovega duha, pa tudi njegove oblike javnega izživljanja. V našem programu je zato tudi likvidacija strank in parlamentarizma v dosedanjih obliki.**

Tudi kdor bi ne poznal fašističnega političnega izrazoslovja, ki prav tako grmi zoper »liberalistično« dobo in zoper strankarstvo, bi takoj vedel pri teh besedah, kam merijo: v fašizem. Kot fašizem razumemo pri tem vsa politična gibanja, ki gredo za tem, da se odpravijo ljudska zastopstva in s tem vzame mogočnost, da ljudstvo po potrebi in seveda po svoji svobodni volji svoje vladajoče menja in pri tem prežene nevsučne in škodljive ljudi s političnega odra, in da se hkratu izroči vsa oblast enemu samemu človeku, ki postane s tem neomejen in dejansko neodstavljen državni poglavar — diktator. Kakšno ime si je v določnem primeru ta fašizem vzdel, to nima stvarno nobenega pomena.

Tudi »Slovenski delavec« je šel po tej poti. In ko je v eni številki obsodil načelo ljudskega zastopstva, se že teden pozneje pa takole ogreva za stanovsko družbo:

Zato je potrebno, da pridejo proizvodnja in vse druge panoge socialnega življenja pod kontrolo družbe. Družba pa, ki je sposobna uravnati dejavnost kapitala, da bo proizvodnja v skladu s potrebami vseh stanov, mora biti organizirana tako, da pridejo v njej vsi stanovi do izraza.

Tako urejena, na krščanskih načelih sloneča stanovska družba, je potreba sedanjosti in nujnost bodočnosti. V stanovski družbi bodo izključeni vsakovrstni razredni boji in s tem nadvlada tega ali onega razreda. To se pravi, da se more resnična demokracija uveljaviti šele v stanovski družbi, kjer ne bo tekmovalna skupin in slojev z izigravanjem gesel demokracije, temveč enakopravnost organiziranih stanov, katere zastopniki bodo sporazumno reševali vsa socialna vprašanja.

Torej kratko in malo: v tisti stanovski družbi bo kakor v raji. Izključeni bodo stanovski boji in podobne stvari. »Slovenski delavec« sicer ne pove, kdo bo te boje med stanovi izključil in na kakšen način. Kajti da bi ljudje postali tisti hip sami svetniki in nesebični angeli, ko bo razglašena stanovska država, je težko verjeti. Bolj verjetno je, in tako je tudi v človeški naravi, da se bo slej ko prej skušal razbohotiti en stan na stroške drugega in ga izkoriščati. Samo da v nedemokratični stanovski državi ne bo imel tisti izkoriščani drugi stan **nobene pravne mogočnosti**, da se temu izkoriščanju in zatiranju upre. Največ, kar bo mogel storiti, bo ponižna prošnja da mu pomaga. Ta mu bo ustregel, če se mu bo iz karkršnih koli razlogov tako zdelo. Toda nihče ga ne bo mogel prisiliti, da bi mu ustregel, pa če bi bila njegova stvar **še tako pravična**. Kajti nobene pravne norme ne bo, ki bi ga mogla siliti k temu. »Pa bodo zato pravne norme«, poreče kdo. Toda kolikšne teže so take pravne norme za razne diktatorje, o tem se je menda sleherni lahko prepričal prav v teh dneh.

Sicer pa danes ne mislimo dokazovati nujne povezanosti med nedemokratičnim stanovstvom in diktaturo. Storili smo to že pred leti v več sestavkih. V bistvu gre pri vsem tem za tisti stari boj

med avtokratizmom in ljudstvom, torej za priznanje pravice ljudstva, da v zadnji stopnji samo odloča o sebi in svojih stvareh, za priznanje in spoštovanje osebnosti in njene človeške in npravstvene odgovornosti. Boj, ki še daleč ni bil dobojevan, četudi je človeštvo v nekaterih državah že močno približal svojemu cilju. Boj, ki tudi v tej dobi poniževanja človeške osebnosti in njenih npravstvenih vrednot še davno ni ponehal kljub temu, da se včasih zdi, ko da bi bilo dostojanstvo človeške npravstvene osebnosti od fašističnega izenačujočega škornja že davno poteptano.

Z delom za stanovski ustroj države dela torej »Slovenski delavec« za fašizem. Kakšen fašizem je njegov cilj, tega sicer ne pove. Toda kdor pozna ljudi, ki stoje za njim, ta ve tudi, kakšen fašizem, kakšna stanovska država je njegov vzor in zgled: Dollfuss-Schuschniggova, v besedah krščanska, v delih pa zelo nekrščanska Avstrija.

Kajti od vsega začetka je bilo očitno, da bo ta Avstrija podlegla odkritejšemu, bolj naravnostnemu narodnemu socializmu. Mi smo ji tak konec tudi napovedovali ob njenem nastanku, četudi priznavamo, da nismo nikoli mislili, da pride tako hitro.

Demokracija se praktično izživlja v političnih strankah, v parlamentarizmu, v čim večji upravni in zakonodajni centralizaciji. Zlasti slednja je važna, tako važna, da brez nje prave demokracije biti ne more. Prav zato vidimo tudi, da je vsak fašizem in povsod zoper decentralizacijo uprave, torej zoper vsako resnično samoupravo. Res, demokracije, ki jih danes poznamo, so še daleč od popolnosti. Zato jih je pač treba spopolnjevati, ne pa zamenjavati za nekaj še slabšega. Zaradi slabo izvajanega načela še ne gre, zametavati to načelo samo.

Gotovo, kdor pozna zgodovino jugoslovanskega političnega razvoja, tisti razume, da ni mogel biti ljudstvu, zlasti slovenskemu in hrvaškemu ljudstvu, vseč slaboglasni vidovdanski parlament. Toda ta je bil vse drugo, kakor demokratičen. Saj je mogel stopiti v življenje na popolnoma nedemokratičen in pravno neveljaven način, zoper voljo večine Slovencev in Hrvatov in zoper jasna določila krškega pakta. Skratka, bil je pravi zametek vsakršnih reakcionarnih in fašističnih poskusov in mogočnosti. Zato tudi ni čuda, če so bili prav naši fašisti vseh barv in odtenkov svoje dni tako navdušeni zanj in če so za njegovo najvidnejše delo, centralizem, še danes tako vneti, kakor prvi dan.

Vsak, ki propagira stanovsko državo in s tem fašizem, misli seveda, da je samo on poklican, da vlada stanovsko, to se pravi avtokratično. Najbrž bi takoj postal hud demokrat, če bi bil sposoben, pogledati vsaj toliko v prihodnost in v politične mogočnosti, da utegne kedaj lahko prav njegov nasprotnik dobiti moč. Politična kratkovidnost, povečana od zapeljivega zunanega sijaja nekaterih diktatur, pa kali pogled. Zdi se nam, da bi bil Dollfuss komaj kršil zakone

ki so njihovo veljavo branili, če bi bil vedel in videl, da mora nad njegovim kompromisarstvom neizogibno navsezadnje zmagati narodni socializem, že ker je bil doslednejši in načelnejši.

Neizogibno povezana z vsako avtokracijo je celotnost. Celotnost, enaka usmerjenost v gospodarskem, kulturnem, npravstvenem, družbenem, svetovnonazornem, pa seveda, kolikor je le mogoče, tudi v jezikovnem pogledu. Res, kaj naj počne avtokrat z osebnostjo, ki bi mu utegnila biti nasprotna, ki mu ob zavesti lastne npravstvene od-

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštnočekovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Slovensko društvo

vabi svoje ljubljanske ude na mesečni sestanek v torek 29. t. m. ob 20. uri v Trgovskem domu, Gregorčičeva ulica.

Večer je posvečen spominu 20 letnice Cankarjeve smrti.

Na sporedu je predavanje dr. Lojza Kraigherja: »Bolezen in smrt Ivana Cankarja«.

Po predavanju svoboden razgovor.

govornosti celo mora prej ali slej postati nasprotna. Sicer so tudi avtokracije prejšnjih dob imele take prizadeve. Toda spričo takratnega osebnega gospodarskega sestava niso tako bile v oči, zaradi njega tudi niso mogle tako zaseči vsega človeka. Novodobno gospodarstvo je v tem pogledu drugačno. Nihče se ne more izogniti zasegu njegovega vsevežočega ustroja. In za njim, z njim, nad njim in obenem v njegovih službi stoji novodobni diktator. Tisti hip, ko bi pretrgal te vezi, bi bilo tudi diktature kraj. Na drugi strani je pa gospodarstvo avtokratu hvaležno. Kajti diktator ne mara stavk, mezdnih gibanj, prevratnega delavskega gibanja — stvari, ki motijo tudi mirni razvoj gospodarstva. Treba je sicer diktatorju, ki je seveda zmeraj »socialno čuteč«, tu pa tam kaj žrtvovati. Žrtve, ki se več ko dvakrat izravnavajo z dobičkom zaradi izostalnih stavk, z zanesljivimi državnimi dobavami.

Vsemu skupaj se pa pravi socialni mir in enotna narodna povezanost, stvari, ki tako manjkajo nesrečnim demokratičnim državam, ki jih pač — po zaslugi! — pretresajo valovi socialne nezadovoljnosti in gospodarskih bojev.

V naravi vsake diktature je, da ima samo enega diktatorja. Več diktatorjev je konec diktature. Zato seveda tudi stanovski fašizem ne prenese več diktatorjev ali voditeljev.

Iz istih razlogov je najstrožji centralizem njen začetek. Vsaka samouprava, zlasti že gola mogočnost, da se v teh samoupravah uveljavijo ljudje, ki bi ne bili — spet po naravi vsake resnične samouprave — od njega odvisni, bi pomenila konec diktature in mora zato zginiti. Centralizem diktature je torej strožji in brezobzirnejši, kakor bi mogel biti kateri koli drugi, kakor je bil na primer pri nas vidovdanski. In po neizogibni, nujni logiki protidemokratične miselnosti se potem še stopnjuje dan za dnem, leto za letom.

Nekateri vneti prijatelji stanov pravijo, da je demokracija zoper stanove. Pa je ravno narobe, res, in nikjer, razen v demokraciji, ni dana stanovom tolikšna priložnost in mogočnost, da se združujejo, kolikor se jim le zdi. Seveda, take mogočnosti demokracija ne more dati, da bi se organiziral en stan v škodo drugega, ali da bi nad vsemi zavladal diktator, ki bi se navsezadnje moral spet nasloniti na en stan v škodo drugega.

Demokracija — vlada ljudstva ne more biti, razen vlada za ljudstvo. Kjer te ni, tam tudi demokracije ni, tam je ali demokratična volja še premalo razvita, ali pa je potvarjana in potvorjena od tistih, ki jo hočejo pripraviti ob zaupanje ljudstva, da bi ga premamili, ogoljufali za njegove pravice in mu vsilili svojo samozvano voljo, slonečo na oblasti- in častihlepju, po navadi pa še na bolj nečednih nagibih.

In lahko se reče, razvoj in napredek vseh kulturnih narodov je šel v smeri potrditve ljudske volje. Ni je resnične, globoke omike, tiste prave omike srca, ki bi mogla podrejati trajno človeško čast in dostojanstvo muham še tako velikega samozvanca. Tisti narodi, ki so hodili naprej v splošni in narodni omiki, so tudi zmeraj najbolj odločno priznavali in poudarjali ljudsko voljo. Izjeme, ki bi jih kdo utegnil najti v njihni zgodovini, so v resnici doba zastoja, če ne nazadovanja.

Nič ne dokazuje tega bolj, kakor prav sodobna zgodovina. Vsaj za tistega ne, ki mu dokaz napredka niso tehnična količina in razmah surove sile, ampak večne vrednote človeštva: odgovornost osebnosti v svobodi, pravičnosti, človečnosti in ljubezni.

Še nekaj hočemo omeniti. Bolj kot simptom kakor kot argument. Ob začetku velike vojne so osrednje države zelo rade poudarjale, da so prav one sestav reda in avtoritete nasproti zahodnim državam, ki da so razjedene od socialnih bojev in anarhije. Na videz so jim dajali prav začetni uspehi, nasledek desetletnih oboroževalnih priprav. Pa vendar je zmagal zahodni svet, kljub temu, da ni bil pripravljen, kljub temu, da so ga vodili

Dve bojišči

(Dopis iz Prage)

Pred kratkim sem prešel s skupino slovenskih študentov sudetsko zemljo. Po dveh prečutih nočeh, po dvakratnem srečanju z Gestapo, po nočnem prenašanju kovčegov po nevtralnem pasu med dvema vojskama smo se nazadnje odpeljali iz Kaplice proti Pragi. Na postaji se nam je pridružil mlad sudetski Nemec, ki se je šel v bližnje češko mesto poslavljat, saj je zdaj ud velike Nemčije. Spregovoril je o zadnjih dogodkih, o pravici sudetskih Nemcev, o veliki misli, ki jih je vse prepojila in ki so ji sledili, ne da bi bili vprašani, kam in čemu. Ni še čital Rosenberga, sploh mu je ime neznano. »Mein Kampf« pozna le po naslovu — da, vse to bodo oni morali sedaj nadomestiti, vse preštudirati in — lepo bo. Nato je govoril o pravici in o človečnosti. Menil je, da sta to dve največji vrednoti, ki ju mora človeštvo doumeti in ki ju je treba slehernemu človeku vcepiti v srce. (To je bil predmet razgovora, ki me je mogel toliko razgibati, da po prenehanju naporu nisem zaspal.) Trdil je, da je edino prav, da močni vodijo slabe, da jih združujejo v nedeljive celote in jih tako usmerjajo ter jim dajejo mogočnost, da z vsemi svojimi silami največ in najbolje delajo. Vprašal sem ga, kdo je močan. Odgovoril mi je, da tisti, ki je vsak dan močnejši. Na vprašanje, če se mu ne zdi potrebno pomisliti, kje so tu meje, je menil: »Sedanost je naša.« Zavoljo besed o pravici sem mu omenil dvojno mero pri reševanju manjšinskega vprašanja in za zgled navedel tri milijone sudetskih Nemcev, ki predstavljajo manj kot 1/25 nemškega naroda, in 100 tisoč koroških Slovencev, ki pomenjajo 1/15 slovenskega naroda, in še 400 tisoč Primorcev, kar je 1/3 vseh Slovencev. Zelo se je temu začudil in po premisleku dejal, da vendar trdno verjame v pravico in poštenje. Nato mi je zastavil nekaj spretnih vprašanj, ki so izzvenela v trditve: »Slovani (govoril je s tega stališča) še niste zreli, vladati sami sebi. Niste konstruktivni. Delite se v narode in rodove, katerih vsak ima svoje želje in zahteve.* Niste

* Abotno je postavljati nasproti Nemcem Slovane kot enoto, lahko bi pač primerjali Slovane z Germani ali Romani. Med desetimi germanskimi narodi so nekateri prav majhni z visoko razvito narodno zavestjo. Nikdar bi tem ne prišlo na um, da bi sanjarili o kakem vsegermanstvu, kakor sanjajo pri nas neki zanešenjaki o jugoslovenstvu ali vseslovenstvu kot neki narodni skupnosti — iz pomanjkanja življenjskega poguma ali smisla za stvarnost. Pripredništva.

možje, ki so hodili brez uniform po tem svetu. Zmagal je, kakor je pravilno poudaril Lloyd George v svojih spominih, ker je imel prav zaradi svoje demokracije daljšo sapo, ker je prav zaradi svojega demokratičnega, svobodoljubnega ustroja imel več zaupanja pri svojih ljudstvih. Pri svojih, pa tudi pri drugih. Tudi pri nas Slovencih.

Pa ne, da bi se hotela zgodovina ponoviti? Dovoljkrat se je že to zgodilo. A kratkovidni so bili poteptani pod njo.

Še tole: zgodovine narodov in držav ni meriti po desetletjih. Ko so bili na zunaj Punci na vrhuncu svoje moči, so dejansko že drkali navzdol.

med seboj edini, ker nimate osrednje misli, ki bi vas družila, nimate ideala, kateremu bi sledili. Zato morajo prevzeti nadzorstvo nad vašim delom drugi in sicer v prid čim boljšemu in čim večjemu delu.«

Potrdil sem, da je njegovo gledanje zelo sodobno in da ima veljavo celo v moji domovini. Pojasnil pa sem mu, da tako na široko nerad govorim o Slovanih. Če pa že, potem je treba ugotoviti, da je zgodovinska usoda pač taka, da se v tej dobi srečujeta dve različni silnici človeške zgodovine, to je združevanje in razdruževanje, v precejšnjih skrajnostih prav pri Italijanih in Nemcih na eni in evropskih Slovanih na drugi strani.** To pretakanje pa stvarno ni nikdar zaključeno. Taka, se zdi, je naravna razvojna prizadeva. Ustaviti nasilno razvoj v eni ali drugi smeri, pomeni nekaj nenaravnega. — Doumeti ritem in ujeti hitrost razvoja pa pomeni biti genialen. — Združevanje predstavlja tipiziranje (čredenje), umetno združevanje pa nasilje nad poedincom. — Ločevanje pa predstavlja priznavanje poedinca, upoštevanje in spoštovanje njegovih osebnostnih vrlin.

Tisoči ljudi sestavljajo armado, tisoči ljudi delajo lahko železniške proge, ceste, tisoči ljudi delajo po tovarnah ob tekočem traku, medtem ko IX. simfonije niso komponirali Nemci, ampak Beethoven; in Goethe in Schiller nista bila tisoči, marveč poedinca, doma iz tega in tega kraja v Porenju, na vznožju vinskih gor, in njune pesmi pojo melodije njune rodne zemlje. — Vse to modrovanje pripovedujem zato, ker sva govorila tudi o človečnosti. — Tako menim, da vi danes rešujete asfaltirane ceste, železnice, vprašanje ljudskega avtomobila in prehrane s tehničnimi nadomestki. Mi Slovenci n. pr. (prosim ne Slovani!) se navdušujemo za svojega Prešerna, Cankarja, Župančiča. Vi dajete prispevke za napravo zračnega ladjevja, mi za knjige; pri nas pride relativno na celem svetu na poedinca največ knjig. Ko ste imeli vi razstavo »popačene umetnosti« in ko ste dajali likovnim umetnikom navodila, kako naj s svojo »umetnostjo« (oprostite, ki že tekmuje s fotografskimi posnetki) pospešujejo narast rojstev, so pri nas razstavljali »neodvisni« in smo z veseljem ugotavljali, da je samo v Ljubljani do 100 slikarjev in kiparjev. In medtem ko ste imeli vi pri Münchnu velikansko vojaško parado, smo

utemeljeval potrebo za ustanovitev slovenske »Narodne galerije«.

Propaganda je imela sicer nekaj uspeha, vendar pa javnosti, pa tudi ne tistim posameznikom, ki so se bolj zanimali za stvar, še ni zadosti odprla oči, da bi spoznali resnično notranjo nalogo in pomen samoslovenske umetnostne galerije. Pa tudi zgodovinska razstava l. 1922. še ni dosegla tega, pač pa je zbudila veliko zunanjo zanimanja za »Narodno galerijo«.

Ko je že precej kazalo, da bo »Narodna galerija« razširila prostore vsaj v Kresiji, se je zdajci zgodilo nekaj nepričakovanega. Takratni pokrajinski namestnik Ivan Hribar, s katerim je stal v zvezi dr. Izidor Cankar, je poklonil »Narodni galeriji« znesek enega milijona kron, ki je bil prej namenjen za tako imenovani »kronski dar« in s katerim je po dogovoru z darovalci sam po svoji volji razpolagal. Prvi glas o tem Hribarjevem namenu je prinesel v sejo odbora dr. Cankar. Skoraj verjeti nismo mogli, da je resničen. In res je Ivan Hribar izpolnil svoj sklep ter je tako obrnil ta denar v namen, da ga v boljšega ni mogel. Leta 1925. je poklonil Ivan Hribar »Narodni galeriji« še nadaljnji znesek, ki mu je bil iz nekega pri »Jadranski banki« tekočega računa kot pokrajinskemu namestniku na razpolago in s katerim je razpolagal po lastnem preudarku, tako da je znesel sklad »Narodne galerije« 9. maja 1925 skupaj 586.470 dinarjev. Ti darili sta omogočili, da se je začela akcija za pridobitev »Narodnega doma«, da je bilo mogoče plačati dolgove, ki so bili vključeni na palači »Narodni dom« in je s tem stopil v veljavo § 15. pravil društva »Narodni dom« in bi premoženje tega društva moralo pripasti »Slovenski Matici«. Ta je pa sklenila dogovor z »Narodno

Modno blago!

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Petelinc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

imeli mi razstavo slovenske knjige. Pomislite, v 20 letih po vojni je pri nas (dober milijon nas je v Jugoslaviji) izšlo okoli 12.000 slovenskih knjig! — Prijatelj, vsa dekleta in mladeniči na svetu, z nama vred, se nahajamo v zelo smešnem položaju: prej ali slej se mora vsak izmed nas odločiti med knjigo in tankom, med plastiko in strojnico, med mladostnimi ideali (ki jih je vsak osemnajstletnik deležen) in med brnenjem zrakoplovov. — Če hočete bolj sodobno: gre za dva vidika: za civilizacijskega in za kulturnega. Vi preživljate dobo civilizacijskega, mi dobo kulturnega napredka. Težko je ujeti tu ravnotežje zato, ker je malo genijev in — oprostite primeri — ker imajo psi to lastnost: če zalaja eden, prično lajati vsi na vasi. Mislim pa, da je to nepotrebno, da naj bi lajal le pes, ki ga luna vznemirja in da bi drugi lahko med tem bili mirni. Kaj hočete, to je teorija! Stvarno pa imamo opraviti s stopnjo duhovnega razvoja pri človeku in drugih živih bitjih s podobnimi navadami. Kar zadeva človeka, so znaki, ki jasno kažejo, kako mlada je še ta vrsta stvarstva in da ji sodobniki delamo veliko krivico, če smo prepričani, da je življenjska doba poedinca v razvoju človeštva sploh omembe vreden čas. Mislim pa, da — s tem v zvezi — delamo krivico nevesti, ko jo obsojamo, ker gre še nekaj dni pred poroko na ples v maskah s tiho željo, da bi vse spoznala in da bi se prepričala, da bo res najbolje, če se poroči.

Priznam, da lahko temu pravite izlet v večnost in da vas bolj zanima odločitev med knjigo in tankom. Ker ste pa govorili o človečnosti, menim, da je odveč govoriti o tem, za kaj ste se odločili in o tem, kaj izmed obojega bolj blagodejno vpliva na človeška pravna in človečna čustva ter kaj človeka bolj vzpodbuja k »največji in najboljši dejavnosti«. — Če bi imela čas, bi vam povedal še zelo sodobno pravljico o nekem, ki ni zalagal s psi na vasi in ki si je s knjigo hotel zavarovati prsi pred strelom... — Vlak se je ustavil. Poslovala sva se v upanju, da se srečava še kdaj v življenju. Nad »gledanjem stvari bolj od daleč« je bil navdušen in prosil me je, naj nikdar ne povem njegovega imena in postaje, na kateri je izstopil. (Konec prih.)

** Ta razvoj v smislu nastajanja novih narodnih individualnosti vidimo tudi pri Germanih in Romanih. Ur.

Dr. Jos. Regali:

Ob dvajsetletnici slovenske „Narodne galerije“

(Nadaljevanje.)

Propagando za »Narodno galerijo« smo začeli takoj po ustanovitvi društva, osebno in po časnikih. Že 7. sušca l. 1919. je bila odprta za občinstvo zbirka v Kresiji, in sicer vsako nedeljo dopoldne in ob četrtkih popoldne. Ker je odbor nakupil za okoli 54.000 kron modernih umetnin in je mislil tudi na starejša dela, ki jih je upal dobiti v dar, smo začeli misliti že l. 1919., posebno pa še l. 1920. in 1921., da bi razširili galerijske prostore. Jaz sam sem dregal neprenehoma, da bi ljubljanska občina prepustila vsaj celo nadstropje Kresije, obrnjeno proti Ljubljani, da bi imeli vsaj kakšnih 9 sob, čeprav ne velikih dvoran. Večina odbornikov je bila za to, drugi so pa dvomili, češ, kaj da naj obesimo vanje, in pa da nam mestna občina ne bo ustregla. Dr. M. Zarnik, na katerega smo se najbolj zanašali, sam v začetku ni imel posebne korajže. Da vzbudimo večje zanimanje v javnosti, je izdala »Narodna galerija« v začetku leta 1920. majhno brošuro, v kateri je bil pojasnjen namen »Narodne galerije« ter so bili opisani dotodanji uspehi. Za to, da bi pa zbudili tudi zanimanje za slovensko umetnostno izročilo in pridobili tudi kaj umetnin preteklih časov, sem napisal za to brošuro sestavek z naslovom »Slovenska upodabljalna umetnost« ter na kratko razložil vso našo sorazmerno ne majhno umetnostno ustvarjanje v preteklosti, nekako tako, kot sem na ustanovnem občnem zboru 18. septembra 1918

galerijo«, da bo palača »Narodnega doma« nji in pa slovenski »Akademiji za znanost in umetnost« na razpolago. Ivan Hribar je poslal »Narodni galeriji« kmalu nato, ko je dr. Cankar sporočil njegov namen, tole pismo:

Pokrajinska uprava za Slovenijo,
oddelek za prosveto in vere.

Poklonitev 1 milijona kron
za zgradbo Umetniške galerije.

Ljubljana, 24. 6. 1922.

»Narodna galerija«,

Ljubljana.

Uverjen, da sodi svet kulturno stopnjo kakega naroda tudi po tem, kako dotični narod ceni in goji umetnost, in sem globoko prepričan o velikem pomenu in močnem vplivu umetnosti na kulturni razvoj in na srčno izobrazbo naroda, naložil sem pri »Slovenske banki« na Vaš račun milijon kron za zgraditev poslopja galerije upodabljalnih umetnosti.

Vem, da se v današnjih razmerah moja ideja s poklonjenim zneskom še ne da oživitvoriti, vendar gojimo vsi trdno nado in prepričanje, da se dvigne naše narodno gospodarstvo in z njim vse druge gospodarske razmere in zlasti tudi valuta. Za sedaj naj bo torej poklonjeni znesek kvas, iz katerega zraste v bodoče dom naše umetnosti; zato naj se zaklad, naložen na obresti, porabi takrat, ko bode vrednost našega denarja višja. Ta zaklad naj pa opominja tudi druge, da posvetijo svojo pozornost in svoja sredstva k temu pravcu našega kulturnega razvoja. Če bode tako, tedaj ne bode izključena možnost, da se s definitivno zgradbo galerije, ki pa naj ne bode ekskluzivno narodna, temveč naj bode posvečena umetnosti sploh, začne že v doglednej dobi.

Nekaj zgovornih podatkov in števil

Slovenski vojni invalidi so izdali knjižico »Grobovi tulijo...«. Iz nje ponatiskujemo nekaj podatkov, ki so pri nas vse premalo znani, ki pa kričeče nazorno rišejo naše nacionalno-centralistično gospodarstvo in gospodarjenje. Ured.

Na mednarodnih invalidskih zborih se je ugotovilo, da je za preskrbo vojnih žrtev državljan v Romuniji obremenjen z 1,55, na Poljskem 1,74, v Bolgariji z 1,77, v Češko-Slovaški z 2,66, v Avstriji z 4.—, v Belgiji z 17,47, v Franciji z 50,50 švicarskimi franki na leto; v Jugoslaviji pa z 0,52 švicarskih frankov na leto.

Na invalidskih zborih se je tudi ugotovilo, da je po invalidskem zakonu iz leta 1929, naš državni preračun izkazoval za vojne žrtve le 1% od vsega preračuna, to je 104 milijone dinarjev na leto. Po zakonu iz leta 1925, pa na leto 552.780.000 dinarjev.

Na mednarodnih invalidskih kongresih se je ugotovilo, da je leta 1929., 30., 31. in 32. Jugoslavija prejela kot »osebno vojno odškodnino« po 600 milijonov din na leto.

V 12 letih je prejela skupaj 6.500.000.000 din, izdala pa je za vojne žrtve v teh letih 2.700.000.000 din; dolguje torej 3.800.000.000 din.

Zakon iz leta 1929, je uničil pravilno prisojene invalidnine po zakonu iz leta 1925, za 2.500.000.000 din.

Dolg vojnim žrtvam znaša torej 6.100.000.000 din.

To so številke, ugotovljene na zborih, vidne pa tudi v državnih računskih zaključkih.

Knjige zaključnih računov govore, koliko so stale vojne žrtve letno. Navedli bi lahko za vsako leto posebej, dovolj pa bo, če povemo skupaj za vseh 18 let. Državni preračuni in zaključni računi za teh 18 let izkazujejo, da je bilo:

a) za invalide odobreno 4.528.391.461 din, izdano pa 5.151.852.022 din;

b) za invalidsko upravo, ustanove in razne podpore odobreno 565.000.000 din, izdano pa 450.000.000 din skupaj torej odobreno 4.893.391.461 din, izdano pa 5.601.022.000 din.

Do danes je torej ostalo neporabljenih 1.292.795.451 dinarjev.

Poleg izdanih 5.601.000 din je bilo še za vojne žrtve izdano iz Narodnega invalidskega fonda 180.000.000 dinarjev.

Za vse jugoslovanske vojne žrtve je bilo v 18 letih izdano skupaj 5.781.022.000 din, to je letno povprečno 210 milijonov dinarjev.

V teh letih je Jugoslavija prejela:

a) za »osebno« vojno odškodnino za srbske in črnogorske vojne žrtve 6.500.000.000 din;

b) na davku, ki so ga pod imenom »invalidski davek« plačevali državljani za vojne žrtve do leta 1929, 850.000.000 din;

c) Narodni invalidski fond je prejel 250.000.000 din. Država je torej prejela za preskrbo vojnih žrtev v 18 letih 7.850.000.000 din.

Ostalo ji je torej za narodno gospodarstvo in za upravo države 5.800.978.000 din.

Ti dohodki so bili namenjeni in dani izključno za preskrbo vojnih žrtev.

Vzemimo še dejstvo, da je bilo leta 1929, izbrisano ime »invalidski davek«. Davki se pa niso prav nič znižali in je ta »invalidski davek« molče dejansko še vedno obstajal in obstaja še danes. Računski zaključki namreč trde, da je na leto bilo vplačanih 150.000.000

din invalidskega davka. Tako je prišlo v teh 7 letih v državno blagajno še 1.050.000.000 din.

Gospodarska stiska ni mogla biti vzrok takemu »varčevanju«, kakršnega predvideva invalidski zakon. Nasprotno, finančne razmere države v letu 1928.-29. so bile tako povoljne, da izkazuje zaključni račun za leto 1928.-29. in leto 1930.-31. preko 2 milijardi prebitka. Poleg tega pa je država prejela še v teh letih vojno odškodnino.

Kako pa je bilo v Sloveniji?

Iz knjig je razvidno, da so davkoplačevalci v Sloveniji plačali na invalidskem davku:

a) od junija 1920 pa do decembra 1921, takrat še v kronah 19.874.614, ali v dinarjih 4.968.153 din;

b) od leta 1922 pa do 1929, 122.510.416 din; skupno torej 127.478.569 din.

Za invalidnine in podpore slovenskim vojnim žrtvam je bilo izdano od januarja 1919 pa do decembra 1921, takrat še v kronah 43.741.288 ali 10.925.307 dinarjev;

od leta 1922, pa do 1929, z ostanki vred 85.094.947 dinarjev;

od leta 1930, pa do 31. X. 1937 je država za slovenske vojne žrtve izdala 92.940.941 din;

skupaj je porabljeno za preskrbo slovenskih vojnih žrtev od leta 1919, pa do 31. X. 1937 186.971.195 dinarjev.

Do leta 1929, je bilo plačanega v Sloveniji invalidskega davka, kakor že rečeno, 127.478.569 din.

Opazovalec

Celotnostni sestav ne pozna izjem

Na letošnjem državnem kulturnem zborovanju v Nemčiji je govoril Alfred Rosenberg, ki ga imajo za nekakega uradnega filozofa nemškega narodnega socializma, o cerkvah v Nemčiji. Dobe sedno je dejal:

Da mora katoliška cerkev in z njo evangelijska spoznavna cerkev v sedanjih obliki zginiti iz življenja našega naroda, glede tega sem si — in mislim, da smem to reči tudi v duhu Führerja — popolnoma na jasnem.

Nadalje se je Rosenberg obrnil zoper preveč divji radikalizem v tem pogledu, ki ga nima za potrebnega, češ da se prihodnje pokolenje, nemška mladina, že tako vzgaja v narodno-socialističnem duhu. Po njegovih besedah je

Hitlerjeva mladina sesajajoča goba, ki se ji nihče ne more ustavljati. Nadalje je ves učni načrt v vseh zvrstih naših šol že tako zasnovan v protikrščanskem-protijudovskem duhu, da bo zbujajoče se pokolenje obvarovano pred črno sleparijo. Pomislite tudi, da delujejo v cerkvi sami, tudi v katoliški, pokončni nemški možje kot duhovniki, ki so kar najbolj vdani narodno-socialističnemu svetovnemu nazoru. Ravnali bomo oprezno, pa tembolj po načrtu, da bomo nepriobljivi duhovščini prerezali finančno žilo.

V zvezi s tem bi bilo omeniti, da je začela nemška vlada s čedalje večjimi in po načrtu izvedenimi zaplembami cerkvenega premoženja. Kot eno prvih razlastitev je šteti odsvojitve benediktin-

Od leta 1930, dalje do 1937., to je v 7 letih, država ni prejela nič manj davščin iz Slovenije, ker je bilo izbrisano samo ime »invalidski davek«, v resnici so se pa davki plačevali v nezmanjšani višini kakor pred letom 1929.

Pred letom 1930, je Slovenija plačevala povprečno 20 milijonov letno davka pod imenom »invalidski davek«. Za 7 let znaša to približno 140.000.000 din.

V 18 letih je bilo v Sloveniji za preskrbo vojnih žrtev plačanih davkov 266.478.570 din, porabljenih pa 185.971.235 din.

»Statistični letopis« (Statistični godišnjak) ima v svojih najnovejših straneh tudi nekaj zanimivih podatkov. Zaradi primerjave samo dva:

1. Leta 1934.-35. je bilo za 69.346 po sedanjem invalidskem zakonu priznanih vojnih žrtev v Jugoslaviji porabljenih 104.957.000 din, kar znese na osebo 4,25 din.

2. Leta 1934.-35. se je za 7421 kaznjencev porabilo na leto 24.844.000 din, kar znese na dan in osebo 9,50 dinarjev.

Darujte za tiskovni sklad „SLOVENIJE“

skih samostanov Admont in Lambrecht, ki imata skupaj nad 50.000 hektarjev sveta. To razlastitev pozdravlja zlasti vodeči protijudovski list »Das schwarze Korps« in sicer v isti številki, v kateri se jezi nad domačimi nezadovoljnimi zaradi judovskih pogromov in v kateri napoveduje, da poročajo za vsak napad na kakega Nemca vsi nemški Judje po načelu: Tisoč oči za eno oko, tisoč zob za en zob.

Razmere v Podkarpatski Rusiji

Dopisnik angleškega dnevnika »Manchester Guardian«, ki se mu je s težavo posrečilo prebiti se skozi Poljsko v Podkarpatsko Rusijo, je napisal o razmerah v tej deželi obširno poročilo, iz katerega navajamo nekaj važnejših odstavkov:

Brž ko so prišli prebivalci Karpatske Rusije do malo svobode, se je vnel med njimi oster prepir o imenu njihove zemlje. Eni ji pravijo Rusinska, drugi Karpatska Rusija, tretji Karpatska Ukrajina. Vzroki so politične, a ne zgodovinske narave. Tisti, ki žele, da bi bila Karpatska Rusija avtonomna v okviru češko-slovaške republike, imenujejo svojo deželo Rusinsko. Oni hočejo, da ima Rusinska svoj parlament, prepuščajo pa Pragi vodstvo zunanje politike, narodne obrambe in financ. Drugi pa, ki hočejo popolno neodvisnost svoje dežele, jo imenujejo Karpatska Rusija ali Podkarpatska Rusija. Nazadnje prihajajo tisti, ki jo imenujejo Karpatsko Ukrajino. Ti hočejo, da postane središče velike Ukrajine, ki bo obsegala

Naša domovina je bogato blagoslovljena z divnimi narodnimi krasotami, ki vzbujajo odkrito občudovanje vseh posestnikov naših pokrajin in vabijo tuje umetnike, da prenašajo kras naše zemlje na umetniško platno. Bogata je pa naša zemlja tudi domačih talentov, katerim bode rastla sila in zanos umetniškega ustvarjanja, če bodo vedeli, da je položen temelj za hram njihovim delom, v katerem se bodo sami in se bodo tudi zanamci učili prav ceniti hčerko božjo — umetnost, da bomo vredni doseči veliki cilj umetniškega razvoja — akademijo upodablajočih umetnosti. Umetnostne slike naših naravnih krasot bodo nosile slavo naše lepote domovine tudi v širni svet, bodo budile zanimanje za pokrajine in bodo vabile svetske popotnike v naše kraje. Tako nam bo naša umetnost vračala skrb in brigo, ki smo ji jo naklanjali ob njenem razvoju.

Pokrajinski namestnik:
Ivan Hribar, m. p.

Ivan Hribar pravi sam v II. delu »Mojih spominov« na strani 509 in 510, da je poklonil svoj dar društvu »Narodna galerija« v Ljubljani s posej, da ga shrani in svoje dni uporabi za temeljno glavnicu pri stavbi poslopja za bodočo slovensko akademijo upodablajočih umetnosti, in da je ta znesek že omembe vreden temeljni kamen za zgradbo naše bodoče akademije upodablajočih umetnosti in da trdno upa, da to za nas tako važno umetniško izobraževališče z državno pomočjo v doledni dobi gotovo dobimo.

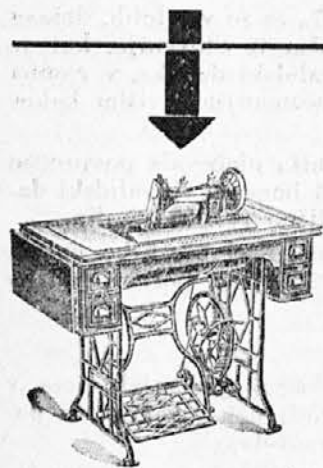
Ivana Hribarja je pozneje pridobil dr. Izidor Cankar, da je dovolil, da se naloži ves denar, ki ga je nakazal »Narodni galeriji«, v sklad za »Narodno galerijo in Akademijo za znanost in umetnost.«

V svojem pismu z dne 24. 6. 1922, ki ga dobesedno zgoraj priobčujem, je pa Ivan Hribar izrečno zapisal, da naj galerija ne bo ekskluzivno narodna, temveč naj bo posvečena umetnosti sploh. Hribarju torej ni bila pred očmi samo in izključno slovenska umetnostna galerija, čeprav je § 2 pravil društva to izrečno določal, ampak je očitno mislil na nekakšno zgodovinsko pragmatično zbirko, ki naj bi imela pomen za tujski promet in bi bila tudi za slovenske oblikujoče umetnike nekakšna npravstvena opora! Ivan Hribar se je še tudi pozneje zanimal za »Narodno galerijo« in jo podpisal, ni se pa pozneje nikoli vtikal v njen značaj in namen, ki je bil določen v pravilih.

Ze l. 1924, je bilo, kakor sem že zgoraj omenil, sproženo vprašanje »Narodnega doma«. Društvo »Narodni dom« je bilo v hudih denarnih stiskah in prišlo je tako daleč, da je odbor nekaj let prej že razmišljeval o tem, če ne bi palačo »Narodni dom« prodal nekemu takrat znanemu ljubljanskemu spekulantu. Popravljal ni poslopja nihče, po prostorih je kar strašilo, ker so bili deloma prazni. Šlo je za to, da se reši tudi poslopje. Težko je pa bilo pridobiti takratni odbor društva »Narodni dom«, da bi sprejeli med deležnike ljudi iz »Narodne galerije« in »Slovenske Matice« in bi ti dve ustanovi dobili društvo v svoje roke ter palačo »Narodni dom« zagotovili za »Narodno galerijo« in prihodnjo »Akademijo za znanost in umetnost«. Predsednik društva »Narodni dom« dr. VI. Ravnihar je bil kmalu za preobrat pridobljen in z njim tudi nekaj njegovih prijateljev v odboru. Dr. Ravnihar je skliceval odbore seje, da bi bili sprejeti novi deležniki, pa so se mu nekateri odborniki nekajkrat izmaknili, da niso bile seje sklepčne. »Ljubljanski Sokol«, ki je imel v

palači »Narodni dom« svoje prostore s telovadnico, je napanjal vse sile, da bi preprečil sprejem ljudi iz »Narodne galerije« in »Slovenske Matice« med deležnike. »Ljubljanski Sokol« se je hotel sam polastiti palače »Narodni dom« in se je skliceval na to, da je za zidanje »Narodnega doma« zbral neko vsoto, čeprav je ljubljanski »Narodni dom« bil sezidan s prispevki vsega slovenskega naroda in je bil znesek, ki ga je zbral »Ljubljanski Sokol« v razmerju z ostalimi prispevki prav neznamen. Povrh je pa po § 1. pravil društva »Narodni dom« društveni namen, »da sezida in vzdržuje Narodni dom v Ljubljani ali nakupi že obstoječe primerno poslopje v Ljubljani za narodni dom in da s tem hoče društvo vsem narodnim društvom ljubljanskim, ki delajo za umetnost ali znanost ali služijo družabni zabavi, napraviti stalno in lepo domačijo in na tak način pospešuje narodno omiko in zabavo«. Ko smo bili po prizadevanju predsednika društva »Narodni dom« sprejeti med deležnike tega društva zaupniki »Narodne galerije« in »Slovenske Matice« — stvar se je vlekla skoraj poldrugo leto — in smo s tem dobili večino v društvu, tako da smo lahko sami volili odbor, je bil sklican za 20. novembra leta 1925. občni zbor društva »Narodni dom«. Predsedoval je dr. VI. Ravnihar. Na občni zbor so prišli tudi zastopniki »Ljubljanskega Sokola«. Takoj v začetku se je oglašil znani, sedaj že rajni Josip Turk ter dejal, da govori kot politik! Začel je trditi, da odbor, ki je sprejel nas za deležnike, sam ni bil pravilno izvoljen ter je zahteval, da se prebere zapisnik zadnje odboreve seje. Turk se je strahovito razburjal, kot da bi šlo za kakšno hudodelstvo in kakšno nepopravljivo krivico. Nato je nastopil za »Ljubljanskega Sokola« njegov

Najboljše šivalne stroje

ADLER

za dom in obrt ter posamezne dele ter kolesa kupite pri

PETELINC

LJUBLJANA

za vodo, blizu Prešernov. spomenika

Večletno jamstvo! — Pouk v umetnem vezenju brezplačen

dežele, v katerih stanujejo Ukrajinci v Rusiji, Poljski in Romuniji.

Te Ukrajince podpira Nemčija. Oni hočejo razkosanje Rusije in osnovati vsaj nekakšno majhno osnovo, s katere bi začeli s svojim delom. Karpatska Rusija ni daleč od romunskih petrolejskih vrelcev. Ni torej težko razumeti, zakaj imenuje nemški tisk to deželo samo »Karpatsko Ukrajino« in zakaj Nemci vzdržujejo in urijo ukrajinsko legijo, zakaj dela dunajska radijska postaja propagando za Ukrajince na Rusinskem, zakaj potujejo nemški agenti po Karpatski Rusiji v doslej še nezaznamovanem številu in zakaj lahko najdemo v mnogih vaseh nemško orožje.

Katera izmed teh treh struj bo med Karpatskimi Ukrajinci zmagala? Iz zanesljivega vira sem zvedel, da je nekako 80% prebivalcev v Karpatski Rusiji zoper Karpatsko Ukrajino in zoper vse, kar to ime prinaša s seboj. Toda težko je reči, če je ta številka resnična. Ljudstvo je primitivno. Celo beseda avtonomija večini ljudstva ni razumljiva. Prašal sem nekega kmeta, kaj je. Odgovoril mi je: »Jaz sem od tu, rojen sem bil v tej vasi.«

Njegov 22 letni sin mi je dejal, da je Rusin. Toda njegov mlajši brat, ki je delal v neki nemški tovarni v Sudetih, je rekel, da je Ukrajinec. Večina ljudi v Karpatski Rusiji misli, da Ukrajinci ne bodo zmagali kljub nemški pomoči, četudi zavzemajo precej odlična mesta pri deželni upravi in tvorijo v neki meri skupaj s Čehi, Judi in Madžari izobraženstvo v tej tej deželi.

Karpatska Rusija je ena izmed najrevnejših in najzapuščenejših dežel na svetu. Razdeliti jo je mogoče v dva predela. Južni del ob madžarski meji je rodovit in bogat. Severni del je siromašen in tam ne raste niti krompir. Okoli Volovca so hiše, ki nimajo ne postelj ne stolov. Meso je razkošje, ki si ga morejo privoščiti samo bogatini. Tako je tudi z belim kruhom. Na tisoče je otrok v Karpatski Rusiji, ki niso nikoli jedli belega kruha, a dobivajo komaj toliko črnega kruha, da si uteše lakoto. Še več, celo sol je za tisoče in tisoče Rusinov razkošje.

Osem različnih narodov prebiva v Karpatski Rusiji: Rusini, Madžari, Judje, Čehi, Nemci, Poljaki, Romuni in Slovaki. Razen teh še Cigani, ki v Karpatski Rusiji ne tamarijo. V Karpatski Rusiji so prebivalci rimsko-katoliške, grško-katoliške, kalvinske, pravoslavne ali židovske vere. Obstoji tudi sekta milinistov, ki verujejo, da bo leta 2000. konec sveta. Za

starosta Kajzelj ter je izjavil, da je »Ljubljanski Sokol« sklenil, da bo delal na to, da postane sam lastnik »Narodnega doma«, ugovarjal je zoper to, da je odbor sprejel nove deležnike, da odbor sam ni pravilno sestavljen, da odbor ni pripoznal deleža banke »Slavije«, ki je bila tudi na strani »Ljubljanskega Sokola« itd. Dr. VI. Ravnihar je mirno pojasnjeval, da je odbor ravnal po društvenih pravilih, da je sedanji odbor bil izvoljen na predlog dr. Ivana Tavčarja ter je zavrnil Turka in Kajzelja. Pa ni nič pomagalo. Šele ko je nastopil najstarejši deležnik, primarij dr. Vinko Gregorič in razložil vso zgodovino društva »Narodni dom« in pomen gibanja za »Narodno galerijo« in za ustanovitev slovenske »Akademije za znanost in umetnost« in ko se je oglasil še predsednik ZTOI Ivan Jelačin, je Josip Turk zavpil: »Saj sem jaz tudi za akademika (to je za akademijo), ampak ne na taka viša!« Oglasili so se še prof. dr. Fr. Kidrič, dr. Cankar, Anton Lajovic in dr. Ažman, ki so vsi zagovarjali ravnanje odbora. Nato je pa nastopil Adolf Ribnikar, ki je naglašal, da je rešitev, ki jo predlaga odbor zato napačna, ker smejo biti lastniki »Narodnega doma« samo »naprednjaki!« Josip Turk pa še ni bil ugnan. Protestiral je za svojo osebo in v imenu »Ljubljanskega Sokola« zoper občni zbor sam in je pobegnil iz dvorane. Nato so pa bili izvoljeni v novi odbor: dr. VI. Ravnihar, J. Zorman, dr. Iz. Cankar, Franc Pretnar, dr. J. Ažman, dr. J. Kersnik, Anton Lajovic, dr. Fr. Mesesnel, dr. J. Regali, M. Sternen in Aleksander Železnikar. S tem je prešel »Narodni dom« v prave roke in je bila zagotovljena streha »Narodni galeriji« in z njo tudi slovenski »Akademiji za znanost in umetnost«. (Dalje)

narodno in versko razcepljenost v Karpatski Rusiji je dokaz med drugim, da izhaja v Užhorodu s 55.000 prebivalci več dnevnikov kakor v Londonu, ki ima 7 milijonov prebivalcev. Dvajset let češke oblasti je bilo navzlic pritožbam nekaj krogov v glavnem dobrodejno. Čehi so ustanovili 800 šol, naredili ceste in dali daleč večjo svobodo, kakor prejšnji upravniki. Vendar pa tudi Čehi niso mogli osvoboditi Rusine od njihove strašne revščine in zaostalosti. Rekli so mi, da danes ni več kakor 10 rusinskih inženirjev, ki bi mogli dobiti primerna mesta v Karpatski Rusiji. Ne bo li postala Karpatska Rusija podložna dežela, bržkone Nemčije? Tudi če bi se dobili upravniki med Rusini in končala številna nasprotja v rusinskem svetu, mar bodo sposobni, da vzdržujejo red in nudijo kmetu boljše življenje?

Jetika med slovenskimi železničarji

»Naš glas, list za državne nameščence in upokojence«, posnema po »Glasniku železničarja in brodarja« tole poročilo:

Število železničarjev, bolnih za tuberkulozo: Leta 1850. v Mariboru 25, v Ljubljani 47, skupaj 71 bolnikov.

Leta 1937. v Mariboru 85, v Ljubljani 315; skupaj 398 bolnikov.

Od leta 1930. do 1937. se je število bolnikov za tuberkulozo zvišalo za 327, ali za 506%.

Dobro bi bilo, da se seznanijo s tem katastrofalnim stanjem vsi poklicani činitelji. Številke govore dovolj zgovorno, kaj je treba storiti.

Jasno je, če bo šlo v istem tempu naprej, kakor je to šlo od leta 1930. do 1937., da bomo v naslednjih 7 letih vsi železničarji imeli odprto tuberkulozo, za katere ne bo nobene pomoči.

Papa — ata — mama

Otroci vseh narodov pravijo svojim staršem »papa« in »mama«. Tako pa tudi še odrasli nazivajo svoje starše. Nekaterim se dozdeva, da je »papa« in »mama« spakodrano, tuje in narejeno. Vendar obe besedi izhajata iz prajezika vseh narodov in sta blebetajoči besedi iz jezikovnega prazaklada človeštva.

Papa in mama nista le besedi otrok, ki bi z njima zavestno označili pojem očeta in matere. Ta pojem so jim priučili šele odrasli, saj so v raznih jezikih tudi razne oblike. Francozi pravijo maman in mere, latinsko je mater, slovensko mati, nemško Mutter, angleško mother, albansko ama, nordijsko amma. — Slovani rečejo tudi baba za mater, staro mater, staro žensko (babica, prababica, baba). Tudi z »n« se začne ime za mater: V sanskrtu nanā, albansko nane, grško nanne (teta), latinsko nonna; ta besedica je tudi za staro mater (v italijanščini). Tudi nuna je odtod, naziv za redovnico kot častitljivo žensko.

Tudi iz blebetajoče besede otroka »papa« je mnogo besed. Iz papa je nastal pop in papež. Sicer pa se izvaja iz besede papa prav tako več nazivov kot iz besede mama. Tudi iz papa so besede z začetnico »b«. Italijani pravijo babba, Bolgari baba, Srbi baba, Turki baba — kot imena za stare može, očete, stare očete. Semitski jezik ima »abba« naziv za duhovnega predstojnika (abbe, Abt). Poznamo tudi zobniške oblike iz imena papa, tako: sanskrtška tata, rusko tjtja, slovensko tata. Tudi naziv za teto je iz te besede. Judje kličejo očeta »tate«. V nekaterih jezikih, tako v zamorskem, angleškem, grškem, ruskem, laškem, litavskem pomeni otroška, blebetajoča besedica »zio« — stric. Iz atta, ata je izvedeno tudi ime Atila, zdaj v turščini Ata-Turk (Kemal) — oče vseh Turkov.

Danski jezikoslovec Jespersen je sestavil veliko število besed iz raznih jezikov, ki so vse v zvezi s korenem blebetajočih besed »papa« in »mama«. Preprosti nazivi za jedila in pijače izhajajo iz prazlogov »ma« in »pap«, ki z njimi otroci imenujejo vse jedilne in pijače. Pravimo: papcati, papati, dobra papa, paša, pupati. Iz prazloga »ma« izhaja nemški »muse« (kaša) in francosko »manger« (jesti); latinsko pa mandere in manducare. Mogoče je tudi beseda mleko, nemško Milch iz zloga »ma«. Celo latinska beseda »amo« (ljubim) je bajje iz otroškega »ame«, kakor se izraža otrok, če mu je kaj posebno všeč.

Papa in mama sta torej mednarodna izraza, ki nista prišla iz nobenih tujih jezikov, marveč sta last otroka sploh. Že Navzikaa pozdravi (v Odiseji VI, 57) svojega očeta: »O pappā phil — o ljubi papa« (oče), in Homerja brez dvoma ne smemo sumničiti, da bi si bil to besedo izposodil od Francozov!

Dandanašnji pravijo, da je izraz za očeta — papa — last višjih stanov, vendar rečejo Italijani, če so tega ali onega stanu, očetu vedno papa. Brez dvoma je to ime bolj v navadi pri romanskih narodih in je od njih prišlo k nam, čeprav tudi naši otroci papajo, papcajo in pupajo. — Iz vsega tega je razvidno, kako otroško blebetanje bogati besedni zaklad vsega človeštva.

Ponatisk iz »Amerikanskega Slovenca«.

Vsak zaveden Slovenec naj bo naročnik „Slovenije“!

Mali zapiski

Prepovedana letaka

Državno pravdnništvo v Zagrebu je prepovedalo širiti:

1. letak »Gradjanin«, ki ga je izdal »Zbor«.
2. letak, ki se začneja z besedami »Danas se ...« in končuje z besedami »narodno samoodredjenje«.

Letaka sta izšla v Zagrebu.

Olika

Francoski obzornik »Marie-Claire« je priobčil vrsto risb, ki grajajo vedenje človeka v družbi. Risb samih ne moremo prinesiti, navajamo samo njihovo pojasnjujoče besedilo, ki je prav za nas še vse bolj resnično in poučno. Saj smo pod vplivom raznega »nacionalnega« vzgojevanja že prav blizu tam, kjer je vsake olike konec in kraj. Besedilo, namenjeno v veliki meri za oba spola, se glasi:

On kadi, ko so drugi še pri jedi.

Ona se liči pri pogrneni mizi.

On sedi, ko mora starejša ženska stati.

Ona razlaga na široko svojemu gostu, da je zdelica, ki jo je pravkar razbil, del dragocenega servisa. On je zamudil obisk, ki ga je davno prej sam napovedal.

Ona pride prepozno k sestanku, ki ga je šele včeraj obljubila.

On daje dami prvi roko.

On sedi, ko mora starejša ženska stati.

Zelo kratka novica

Lord Mount Temple je zaradi zadnjih dogodkov v Nemčiji odložil predsedništvo angleško-nemške zveze.

Kočevski Nemci za dr. Stojadinovića

Kakor piše »Gotscheer Zeitung«, glasilo Kočevskih Nemcev, bodo tudi ti pri volitvah glasovali za seznam dr. Stojadinovića.

Našim prijateljem!

Naš tednik »Slovenija« je treba razširiti kar največ mogoče. Prepričani smo, da to žele ne le naši dosedanji naročniki, ampak vsi prepričani Slovenci. Zato prosimo vse naše naročnike in prijatelje, da naj nam pridobivajo novih naročnikov. To zato, da list tvarno podpro in pa da se slovenska misel čimbolj razširi. Našemu tedniku je treba že zaradi kritja stroškov, ki so veliki, novih plačujočih naročnikov, da ne omagamo.

Naslove novih naročnikov naj pošiljajo naši prijatelji na naslov: UPRAVA TEDNIKA »SLOVENIJA«, LJUBLJANA, TYRŠEVA CESTA 17.

Uprava tednika »Slovenija«

Izselniška nedelja.

Prva adventna nedelja, ki pade letos na 27. t. m. je posvečena že več let misli in skrbi za slovenske izselnike, in sicer tako za izselnike na jugu naše države kakor za one v zamejstvu. Polovica slovenskega naroda živi danes izven svoje domovine, in še narašča to število, mesec za mescem, leto za letom. A kar je najhuje, dostikrat že v prvem, skoraj zmerom pa v drugem in tretjem kolenu, nam zginejo, utonejo v drugih narodih, in naša čisto najboljša kri jača tuje, dostikrat nam sovražne narode.

Naj bi ta izselniška nedelja, katere misel širita Rafaelova družba in izselniška zbornica v Ljubljani, pomagala zdraviti to rano na našem narodnem telesu, a zlasti naj bi na ta dan razmišljali vsi Slovenci o tem, kako bi se ta rana ne samo zdravila, ampak tudi ozdravila, in s tem zacelila.

In če bo volja, bo tudi pot!

Slovensko društvo

naznanja svojim udom, da se preseli 1. decembra iz Wolfve ulice v nove pisarniške prostore v Tavčarjevi ulici 4/L. Zaradi selitve bo do konca tega meseca pisarna zaprta.

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.